

Чугунов І. Я.

*доктор економічних наук, професор,
директор Науково-дослідного фінансового інституту
при Міністерстві фінансів України*

Макогон В. Д.

*старший науковий співробітник
відділу перспективного прогнозування міжбюджетних відносин
Науково-дослідного фінансового інституту
при Міністерстві фінансів України*

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПЕРСПЕКТИВНОГО
ПРОГНОЗУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ**

Як економічна категорія доходи місцевих бюджетів відображають відносини з приводу формування і використання фінансових ресурсів на регіональному рівні, призначених для реалізації функцій місцевих органів влади.

Питання формування дохідної частини місцевих бюджетів є досить важливими у процесі розробки і реалізації регіональної фінансово-економічної політики. Доходи місцевих бюджетів формують не лише фінансову основу для виконання покладених на адміністративно-територіальні одиниці функцій, вони виступають засобом перерозподілу фінансових ресурсів у суспільстві на користь тих чи інших груп населення, галузей і тому є одним із важливих елементів системи фінансового регулювання соціально-економічного розвитку територій.

Економічна сутність системи формування доходів місцевих бюджетів являє собою сукупність відносин між рівнями державної влади, органами місцевого самоврядування, суб'єктами підприємницької діяльності та громадянами в процесі надання суспільних послуг та ресурсного забезпечення.

На даному етапі розвитку місцевих фінансів постає проблема розробки дієвого механізму з метою визначення ефективних принципів формування доходів місцевих бюджетів, чіткого розмежування функцій і повноважень усіх рівнів влади.

Своєчасне та якісне удосконалення порядку формування доходів місцевих бюджетів як складової бюджетного процесу позитивно впливає на рівень ефективності системи планування та виконання дохідної частини бюджетів адміністративно-територіальних одиниць.

При здійсненні економічних перетворень і побудові ринкових відносин країна потребує проведення ефективної бюджетної політики на середньострокову перспективу. Тому важливим є удосконалення теоретичних і методологічних засад прогнозування доходів місцевих бюджетів.

В економічній теорії поняття “прогнозування” співвідноситься з більш широким поняттям – “передбачення”, яке ґрунтується на пізнанні законів природи, суспільства і мислення.

Прогнозування визначається як передбачення, що базується на науковому дослідженні, отриманні інформації про майбутнє. Прогноз як результат процесу прогнозування являє собою науково-обґрунтоване передбачен-

ня можливого стану економічної системи та відповідних показників, що характеризують цей стан, у тому числі продуктивних сил, організаційно-економічних та виробничих відносин, власності тощо, це пошук реалістичного та економічно виправданого перспективного рішення. Дане поняття характеризується як аналітична стадія розробки аспектів, в процесі якої формується концепція, шляхи її вирішення і цілі, що мають бути досягнуті. Перспективне прогнозування, у свою чергу, означає реалізацію досягнень на перспективу.

Метою розроблення перспективного бюджетного плану є створення необхідних умов забезпечення збалансованості бюджетної системи країни, макроекономічної стабільності, передбачуваності бюджетної і податкової політики, виконання функцій, покладених на центральні та місцеві органи виконавчої влади.

Основою для бюджетного прогнозування виступають прогнози соціально-економічного розвитку країни, окремих регіонів; статистичні дані за основними макроекономічними показниками; дані про надходження і використання доходів від державного майна тощо.

Слід зазначити, що прогноз доходів бюджету на середньострокову перспективу має здійснюватися, враховуючи закономірності економічного зростання, основні макроекономічні показники. Середньострокове бюджетне планування є необхідною умовою підвищення керованості та якості процесу бюджетного планування, посилення впливу бюджетного регулювання на соціально-економічний розвиток держави.

Прогноз доходів бюджету залежить від якості прогнозу основних показників соціально-економічного розвитку країни, правильності визначення динаміки ринкової кон'юнктури, обґрунтованості передбачуваних змін.

При прогнозуванні міжбюджетних відносин визначаються основні принципи розмежування повноважень між різними ланками бюджетної системи.

Отже, перспективне прогнозування доходів місцевих бюджетів – це пошук можливих альтернатив отримання в майбутньому джерел надходжень, які формуються на території, підвідомчій відповідному місцевому органу, та структури їх ймовірних траєкторій. Метою перспективного прогнозування доходів місцевих бюджетів у процесі середньострокового прогнозування є визначення реального обсягу ресурсів місцевого бюджету.

Варто відмітити, що середньострокове бюджетне прогнозування – це прогноз на термін від 2 до 5 років, спрямований на ліквідацію дисбалансу між доходами та видатками бюджету у середньостроковій перспективі. Згідно із Законом “Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України” від 23.03.2000 р. середньострокове прогнозування економічного і соціального розвитку Автономної Республіки Крим, області, району, міста на середньостроковий період розробляється на п'ять років.

Вважаємо за доцільне визначити основні принципи перспективного прогнозування доходів місцевих бюджетів на середньостроковий період, базуючись на загальноприйнятих принципах побудови бюджетної системи

країни, зазначених у Бюджетному кодексі України та європейській Хартії місцевого самоврядування.

Реалізація перспективного прогнозування доходів місцевих бюджетів на середньостроковий період є можливою за умов відповідності таким основним принципам:

- цілеспрямованість – прогнози розробляються для забезпечення реалізації стратегічних соціально-економічних завдань розвитку територій;
- системність – врахування сукупності чинників, що впливають на розвиток регіону та взаємозв'язок між ними;
- послідовність – стратегічні зміни мають здійснюватися в певному порядку з урахуванням досягнутих результатів і особливостей процесів та явищ;
- науковість – використання теоретично-методичних підходів щодо розробки реальних прогнозів, узгоджених зі стратегічними цілями розвитку територій;
- реалістичність – врахування фінансово-економічної динаміки відповідних показників минулих років, поточного року.

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України “Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року” від 21.07.2006 р. визначаються основні проблеми регіонального розвитку, пріоритети державної регіональної політики, виходячи із загальнонаціональних завдань на період до 2015 р.

Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України “Про затвердження Методики розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів між районним бюджетом та бюджетами міст районного значення, сіл, селищ” від 24.12.2003 № 1994 запроваджено методику розрахунку прогнозного показника обсягу доходів (кошика доходів) загального фонду бюджету місцевого самоврядування, що враховуються під час визначення обсягу міжбюджетних трансфертів.

До основних завдань Ради розвитку регіонів відповідно до ст. 3 Постанови Кабінету Міністрів України “Про затвердження положення про Раду розвитку регіонів” від 20.12.2006 № 1759 належить проведення системного аналізу соціального та економічного стану регіонів, прогнозування їх розвитку, підготовка за результатами аналізу рекомендацій органам державної влади.

Відповідно до Постанов Кабінету Міністрів України “Про прогноз економічного і соціального розвитку України” на відповідний рік визначаються основні прогнозні макропоказники, які покладаються в основу розроблення проектів державних та регіональних програм економічного і соціального розвитку України.

Згідно з Постановами Кабінету Міністрів України “Про схвалення прогнозу показників зведеного бюджету України за основними видами доходів, видатків і фінансування” на три наступні роки, на основі аналізу рівня розвитку податково-бюджетної системи держави та виходячи з основних завдань щодо посилення соціальної спрямованості реформ, розробляється податково-бюджетна стратегія на середньострокову перспективу.

У Постанові Кабінету Міністрів України “Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання

проекту державного бюджету” від 26.04.2003 визначено типову структуру прогнозу економічного і соціального розвитку Автономної Республіки Крим, області, району, міста на середньостроковий період.

Відповідно до Концепції реформування місцевих бюджетів від 23 травня 2007 р. одним із шляхів проведення реформи місцевих бюджетів є вдосконалення бюджетного законодавства до здійснення територіальної та адміністративної реформ через підвищення ефективності системи прогнозування доходів та видатків місцевих бюджетів на наступний бюджетний період і розроблення прогнозу середньострокових показників місцевих бюджетів.

Дослідження динаміки доходів місцевих бюджетів з метою середньострокового прогнозування передбачає використання декількох методів прогнозування. Вибір методу залежить від вимог до точності та термінів виконання прогнозів. На практиці найбільш продуктивним є поєднання різних методів прогнозування доходів місцевих бюджетів, що дає можливість скласти реалістичніші прогнози.

Під методом економічного прогнозування розуміють сукупність заходів та способів мислення, які дають змогу на підставі аналізу ретроспективних даних, екзогенних та ендегенних зв'язків об'єкта прогнозування зробити висновки з певною ймовірністю стосовно майбутнього його розвитку.

Серед низки підходів до прогнозування доходів місцевих бюджетів, які застосовуються у міжнародній практиці, найпоширеніші: методи моделювання, метод ефективної ставки оподаткування та метод, заснований на еластичності.

Переваги методів моделювання полягають у можливості враховувати взаємозв'язок між системою формування доходів і макроекономічними процесами в країні. Оцінка податкових надходжень до бюджетів здійснюється з урахуванням положень податкового законодавства для відповідних категорій платників податків. Згідно з методами моделювання розробляється модель, яка складається з певної кількості економетричних рівнянь для основних категорій доходів. Але прогнози, розроблені шляхом моделювання, достатньо складні і вимагають значних вкладень ресурсів і обсягів інформації.

Метод ефективної ставки оподаткування ґрунтується на застосуванні даних залежно від ефективної (середньої) ставки оподаткування для певної категорії податків, яка розраховується за допомогою зіставлення податкових надходжень та бази оподаткування. Прогноз доходів здійснюють шляхом множення прогнозного обсягу бази оподаткування на прогнозну оцінку ефективної ставки оподаткування. Проте при зміні складу бази оподаткування протягом часу метод ефективної ставки оподаткування може давати не завжди точний прогноз, тому у разі зміни структури, рівня ставок, розмірів податкової бази отримані результати підлягають відповідному коригуванню.

До найпоширеніших методів прогнозування доходів місцевих бюджетів належить метод еластичності податків, який ґрунтується на залежності між зростанням надходжень певного податку і збільшенням його бази. Еластичність податкових надходжень визначається як відношення процентної

зміни відповідних податкових надходжень до процентної зміни податкової бази, виходячи з передумов про відсутність змін в податковій системі за даний період. Ці дані можуть бути визначені таким чином:

$$\epsilon_T = \frac{\Delta T / T}{\Delta GDP / GDP},$$

де ϵ_T – еластичність податків, T – обсяг податкових надходжень, GDP – ВВП, а ΔT та ΔGDP – приріст податкових надходжень і ВВП за досліджуваній період.

При перевищенні темпу зростання податкових надходжень темпу зростання ВВП, еластичність надходжень більше одиниці і навпаки. За наявності даних щодо оцінки еластичності певного податку і прогнозу темпів зростання його бази, прогноз надходжень визначається шляхом множення темпу зростання бази оподаткування на еластичність.

Методи економічного прогнозування можна поділити на формалізовані та інтуїтивні. До формалізованих методів належать методи екстраполяції, моделювання.

При прогнозуванні доходів місцевих бюджетів широко використовуються методи екстраполяції, однак для підвищення рівня достовірності потрібно будувати такий опис процесу (динамічного ряду), за якого останнім спостереженням надається більше значення порівняно з попередніми. У результаті створюється можливість отримати оцінку параметрів тренда, що характеризують не середній рівень процесу, а тенденцію, яка склалася до моменту останнього спостереження.

Розрізняють формальну і прогнозу екстраполяції. Формальна базується на припущенні про збереження у майбутньому минулих і теперішніх тенденцій розвитку об'єкта прогнозу; за прогнозної – фактичний розвиток пов'язується з гіпотезами про динаміку процесу, що досліджується, з урахуванням змін впливу різних факторів у перспективі.

Методи екстраполяції є найбільш розповсюдженими і опрацьованими, основу екстраполяційних методів прогнозування становить вивчення динамічних рядів, що являють собою множину спостережень, отриманих послідовно у часі.

Серед методів екстраполяції значне поширення отримав метод підбору функцій, заснований на методі найменших квадратів, сутність якого полягає в пошуку параметрів моделі тренда, що мінімізують відхилення розрахункових значень від відповідних значень вихідного ряду, тобто пошукові параметри повинні задовольняти умові:

$$S = \sum_{i=1}^n (y'_i - y_i)^2 \rightarrow \min,$$

де n – число спостережень.

Вибір моделі здійснюється за допомогою розроблених програм, які передбачають можливість моделювання економічних рядів за низкою функцій: лінійною ($y = a + bx$), гіперболічною різних типів ($y = a + b/x$), експонен-

ціальною, ступеневою, логарифмічною тощо. Кожна з них може мати певну область застосування при прогнозуванні економічних явищ.

Модель обирається на основі зіставлення виду кривої, її специфічних властивостей і якісної характеристики тенденції економічного явища, а також виходячи із значення критерію. Як критерій найчастіше використовується сума квадратів відхилень. У сукупності функцій обирається та, якій відповідає дане мінімальне значення.

При розробці прогнозів надходжень до місцевих бюджетів недостатньо лише проаналізувати вплив зовнішнього та внутрішнього середовищ у розрізі їх окремих підсистем, потрібно обґрунтувати значущість і рівень впливу на джерела надходжень до місцевих бюджетів окремих факторів та їхніх груп виходячи з попередньої динаміки. Для цього використовують просту залежність груп доходів та видатків місцевих бюджетів від часу.

Методи моделювання передбачають використання у процесі прогнозування і планування різного роду економіко-математичних моделей, які являють собою формалізоване зображення економічного процесу (об'єкта), що досліджується у вигляді математичних залежностей і відношень. Виділяють такі моделі: матричні, оптимального планування, економіко-статистичні (трендові, факторні, економетричні), імітаційні, прийняття рішень.

При застосуванні економіко-математичних методів розробляються моделі на основі попереднього вивчення об'єкта або процесу виділення його суттєвих характеристик чи ознак. Прогнозування економічних і соціальних процесів із використанням моделей включає розробку моделі, її експериментальний аналіз, зіставлення результатів прогнозних розрахунків на основі моделі з фактичними даними стану об'єкта або процесу, коригування і уточнення моделі.

До матричних моделей належать моделі міжгалузевого балансу: статичні та динамічні.

Моделі оптимального планування використовуються для визначення оптимального варіанта функціонування економіки в цілому та окремих її елементів.

Економіко-статистичні моделі застосовуються для встановлення кількісної характеристики зв'язку, залежності та взаємообумовленості економічних показників. При бюджетному прогнозуванні до системи такого виду моделей входять, як правило, однофакторні та багатофакторні економетричні моделі.

Однофакторні та багатофакторні моделі будуються на основі статистичних оцінених коефіцієнтів за однією або кількома економічними змінними, які виступають прогнозними факторами. Ці змінні в окремих випадках показують не тільки економічний вплив, але й деякі елементи політичного впливу.

До однофакторних моделей належать:

$$y = a + bx; y = a + b/x; y = a + b \lg x \text{ та ін.},$$

де y – значення показника, що прогнозується; a – вільний показник, який визначає місце початкової точки лінії регресії у системі координат; x – значення фактора; b – параметр, що характеризує норму зміни y на одиницю x .

Багатофакторні моделі надають змогу одночасно враховувати вплив деяких факторів на рівень показника, що прогнозується. При цьому останній виступає як функція від факторів:

$$y = f(x_1, x_2, x_3, \dots, x_n),$$

де $x_1, x_2, x_3, \dots, x_n$ – фактори.

При лінійній залежності багатофакторні моделі можуть бути представлені такою формулою:

$$y = a_0 + a_1x_1 + a_2x_2 + \dots + a_nx_n,$$

де a_0 – вільний показник; $a_1, a_2, \dots, a_n$ – коефіцієнти регресії, що показують ступінь впливу відповідного фактора на показник, який прогнозується, при фіксованому значенні інших факторів.

При нелінійній залежності багатофакторна модель матиме вигляд:

$$y = ax_1^{a_1} x_2^{a_2} \dots x_n^{a_n}.$$

Багатофакторні моделі можуть використовуватися при прогнозуванні макроекономічних показників, показників попиту на продукцію, собівартості, цін, прибутку, бюджетних показників та ін.

Економетричну модель визначають як систему регресійних рівнянь і тотожностей, що описують взаємозв'язки і залежності основних показників розвитку економіки.

Система економіко-математичних моделей економетричного типу призначена для опису складних соціально-економічних процесів. Фактори (змінні) економетричної моделі поділяються на екзогенні (зовнішні) та ендогенні (внутрішні). Екзогенні змінні обираються з метою здійснення впливу на систему, яка моделюється, водночас вони не мають підпадати під нього, ці змінні можуть вводитися у модель на основі експертних оцінок. Ендогенні змінні знаходяться шляхом розв'язання стохастичних і тотожних рівнянь, для кожної ендогенної змінної кореляційно-регресійним методом оцінюються декілька варіантів регресійних рівнянь і вибирається кращий для включення у модель.

Сутність кореляційно-регресійного методу полягає у визначенні залежності показника від різних факторів та передбачає встановлення кореляційного зв'язку між показником, що прогнозується, та факторами, які на нього впливають, визначення форми зв'язку, складання рівняння і здійснення на його основі прогнозу; форма зв'язку характеризує зміну значення однієї ознаки залежно від зміни іншої.

Виходячи з рівня управління економічними та соціальними процесами розрізняють макроекономічні, галузеві, регіональні моделі.

За аспектами розвитку економіки виділяють моделі прогнозування відтворення основних фондів, трудових ресурсів, цін та ін.

Побудова прогнозної моделі доходів місцевих бюджетів на основі методів моделювання потребує прийняття рішення про ступінь агрегованості показників податкових надходжень.

Приріст суми податків може бути пов'язаний з ростом як податкової бази, так і збільшення податкового навантаження. Перший вид змін прийнято називати автоматичним ефектом, другий – дискреційним.

Автоматичний ефект можна виміряти за допомогою коефіцієнта еластичності, зокрема встановлюється співвідношення темпів приросту податкових доходів місцевих бюджетів із темпами приросту ВВП. При цьому приймається умова, що податкова система не змінювалася протягом періоду, який порівнюється.

Для обліку дискреційного впливу необхідно мати інформацію про те, у якому періоді введено зміни до податкової системи, а також визначити абсолютний рівень впливу цих змін на суму податкових надходжень. З цією метою слід застосовувати метод пропорційних коригувань, що ґрунтується на даних про фактичні податкові надходження та розрахунковому рівні впливу дискреційних заходів. Прогноз неподаткових надходжень доцільно здійснювати за аналогічним методом, а також на основі інформації бюджетних установ та організацій які фінансуються.

Інтуїтивні методи базуються на інтуїтивно-логічному мисленні та використовуються у тих випадках, коли неможливо врахувати вплив багатьох факторів із-за значної складності об'єкта прогнозування або коли об'єкт не потребує проведення трудомістких розрахунків.

Серед інтуїтивних методів широко застосовуються методи експертних оцінок та методи історичних аналогій. Механізм прогнозування при використанні методу історичних аналогій полягає в аналізі високорозвиненої системи (країни, регіону) одного і того ж наближеного рівня, який на даний час існує у менш розвиненій системі, на основі історії розвитку процесу, що вивчається, у високорозвиненій системі будується прогноз для менш розвиненої системи.

Основна ідея прогнозування на базі експертних оцінок полягає в побудові раціональної процедури інтуїтивно-логічного мислення людини у поєднанні з кількісними методами оцінки і обробки результатів, що отримуються.

Методи експертних оцінок передбачають, що в основу прогнозу закладається думка фахівця або колективу фахівців, яка ґрунтується на професійному, науковому і практичному досвіді; розрізняють індивідуальні й колективні експертні оцінки.

Індивідуальні експертні оцінки базуються на використанні думок експертів – фахівців відповідного профілю, такі оцінки найчастіше здійснюються методами “інтерв'ю”, аналітичним, написанням сценарію.

Методом колективних експертних оцінок визначається ступінь узгодженості думок експертів за перспективними напрямками розвитку об'єкта прогнозування, що сформульовані окремими фахівцями. В сучасних умовах використовується математично-статистичний інструментарій для обробки результатів опитування експертів.

У світовій практиці широко застосовуються такі методи колективних експертних оцінок, як метод колективної генерації ідей, метод “635”, метод “Дельфі”, метод “комісій”, метод написання сценарію. Економічна сутність даних методів полягає в прогнозуванні шляхом організації одержання і

математичної обробки експертних оцінок можливого розвитку тих чи інших економічних явищ, тенденцій, кон'юнктури ринку тощо.

Слід відмітити, що на практиці статистичні та експертні методи використовуються у поєднанні, що є особливо важливим за умови різких змін в економіці внаслідок непередбачених подій (кризи, зміни податкової політики чи економічного курсу тощо).

Отже, прогнозування доходів місцевих бюджетів як складова фінансового планування є необхідною передумовою для формування місцевих бюджетів. Перспективне прогнозування має стати невід'ємною частиною процесу бюджетного планування, що забезпечить можливість проведення аналізу тенденцій формування ресурсів місцевих бюджетів, своєчасного виявлення факторів, які необхідно враховувати у розрахунках бюджетних показників.

Відповідно до стратегічного завдання регіональної політики – створення умов для посилення конкурентоспроможності регіонів, забезпечення їх сталого розвитку, високої продуктивності виробництва та зайнятості населення необхідним є підвищення ефективності системи формування доходів місцевих бюджетів.

Метою підвищення ефективності системи формування доходів місцевих бюджетів є зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування, посилення впливу системи формування місцевих бюджетів на соціально-економічний розвиток та поліпшення добробуту громадян України.

Зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування має відбуватися поетапно з урахуванням суспільно-політичних та економічних умов із збереженням збалансованості бюджетної системи в цілому і у взаємозв'язку з проведенням реформ в галузях бюджетної сфери та інших сферах діяльності.

Дохідна частина місцевих бюджетів є ваговою складовою системи міжбюджетного регулювання, тому зміна умов їх формування і виконання може суттєво позначатися на збалансованості бюджетної системи, фінансовій безпеці країни в цілому. Наявність значної кількості проектів законодавчих актів, які передбачають зміну адміністративного та бюджетного устрою, посилює ймовірність виникнення ризиків у бюджетній сфері. Тому важливою умовою ефективного функціонування системи формування доходів місцевих бюджетів є незмінність чинного законодавства.

Також доцільним є удосконалення системи прогнозування доходів місцевих бюджетів на наступний бюджетний період і розроблення прогнозу середньострокових показників місцевих бюджетів.

Перетворення системи формування доходів місцевих бюджетів у ефективний інструмент соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць повинно відбуватися шляхом зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування, децентралізації управління бюджетними коштами, удосконалення системи регулювання міжбюджетних відносин, запровадження планування доходів місцевих бюджетів на середньострокову перспективу, посилення контролю і відповідальності за дотриманням бюджетного законодавства, забезпечення прозорості процесу формування та виконання дохідної частини місцевих бюджетів.

Зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування передбачає:

- посилення зацікавленості органів місцевого самоврядування у підвищенні рівня власних доходів шляхом стимулювання збільшення обсягів виробництва, валової доданої вартості, обсягу інвестицій та рівня доходів населення відповідно до інноваційного напрямку економічного розвитку;
- підвищення рівня самодостатності місцевих бюджетів шляхом удосконалення податкового законодавства відповідно до напрямів реформування податкової системи, зокрема системи місцевих податків і зборів та механізму здійснення зарахування податку з доходів фізичних осіб;
- перерозподіл доходів між місцевими бюджетами та перегляд складу доходів, які враховуються та не враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів, зокрема податок з доходів фізичних осіб, плата за землю тощо;
- збільшення частки власних доходів місцевих бюджетів, і в тому числі посилення фіскального значення місцевих податків і зборів;
- легалізацію заробітної плати як об'єкта оподаткування податком з доходів фізичних осіб;
- збільшення надходжень ресурсних платежів до місцевих бюджетів;
- сприяння розвитку малого і середнього бізнесу, суб'єкти якого є основними платниками податків до місцевих бюджетів;
- посилення зацікавленості у додатковому одержанні доходів — для бюджетів міст районного значення, селищ і сіл;
- удосконалення чинного порядку стимулювання перевиконання запланованих показників доходів загального фонду державного бюджету.

Для запровадження планування доходів місцевих бюджетів на середньострокову перспективу необхідно:

- конкретизувати цілі, завдання, види планування, перелік показників;
- визначити порядок взаємодії всіх учасників процесу середньострокового бюджетного планування;
- забезпечити врахування показників, передбачених програмами соціально-економічного розвитку на середньострокову перспективу, під час перспективного планування;
- врегулювати процедуру врахування показників розвитку місцевих бюджетів на середньострокову перспективу під час підготовки проекту Державного бюджету України на відповідний рік, проведення моніторингу їх виконання з подальшим коригуванням зазначених показників;
- розробити теоретико-методологічні засади прогнозування та планування доходів місцевих бюджетів на середньострокову перспективу.

Доходи місцевих бюджетів є вагомим елементом системи фінансового регулювання регіональної економіки. У процесі перспективного бюджетного прогнозування створюються умови для розв'язання найбільш важливих завдань державного впливу на економічний розвиток як територій, так і країни в цілому.

Відповідно до Концепції реформування місцевих бюджетів до основних завдань реформування місцевих бюджетів належить запровадження планування зазначених бюджетів на середньострокову перспективу.

Відсутність належної чіткості в теорії прогнозування доходів місцевих бюджетів на середньострокову перспективу ускладнює використання цієї економічної категорії у частині методологічних розробок. Тому нагальним завданням є поглиблення теоретичних і методологічних розробок прогнозування доходів місцевих бюджетів.

Перспективне прогнозування доходів місцевих бюджетів як складова бюджетного планування має забезпечити підвищення стійкості і збалансованості місцевих бюджетів у середньостроковому періоді.

Врахування всіх факторів, які впливають на дохідну базу, визначають якість прогнозу. На основі якісних даних прогнозування встановлюються планові показники дохідної частини місцевого бюджету на перспективу, що надає змогу в подальшому в повному обсязі та своєчасно виконувати бюджетні зобов'язання.

До найбільш адекватних методів побудови моделей прогнозування доходів місцевих бюджетів слід віднести: метод експоненціального згладжування, метод найменших квадратів, експертне прогнозування, моделювання та метод пропорційних коригувань.

Перспективне прогнозування доходів місцевих бюджетів – це процес пошуку можливих альтернатив отримання в майбутньому відповідного обсягу та структури джерел надходжень.

Виходячи із ретроспективного аналізу бюджетних показників, прогнозних макроекономічних показників, частки перерозподілу валового внутрішнього продукту через бюджетну систему, співвідношення доходів місцевих бюджетів у зведеному бюджеті, загального та спеціального фондів здійснено прогнозування доходів місцевих бюджетів України на 2008–2010 рр., зокрема доходи місцевих бюджетів у 2008 р. становитимуть 51 290,4 млн грн, у тому числі по загальному фонду – 39 385,9 млн грн, 2009 р. – 58 317,2 млн грн, у тому числі по загальному фонду – 44 781,8 млн грн, 2010 р. – 66 423,3 млн грн, у тому числі по загальному фонду – 51 006,4 млн грн (таблиця).

Т а б л и ц я

Прогноз доходів місцевих бюджетів на 2008–2010 рр., млн грн

Показник	2008	2009	2010
Загальний фонд	39 385,9	44 781,8	51 006,4
Спеціальний фонд	11 904,5	13 535,4	15 416,9
Всього доходів без трансфертів	51 290,4	58 317,2	66 423,3

Зазначене підвищить рівень керованості міжбюджетного регулювання, бюджетного планування адміністративно-територіальних одиниць на середньострокову перспективу та ступінь збалансованості бюджетів усіх рівнів у цілому, що, безперечно, позитивно позначиться на соціально-економічному розвитку держави та адміністративно-територіальних одиниць.

На даному етапі розвитку міжбюджетних відносин є необхідність у розробці ефективної системи міжбюджетного регулювання, передусім, у частині доходів місцевих бюджетів, побудованій на основі економіко-математичного моделювання, що дасть можливість підвищити наукову обґрунтованість формування дохідної частини місцевих бюджетів.

Література

1. Буковинський С. А. Концептуальні підходи до формування перспективного бюджетного плану // *Фінанси України*. – 2006. – №3. – С. 24.
2. Лук'яненко І. Г. Трансформація джерел доходів місцевих бюджетів в Україні // *Фінанси України*. – №12. – 2004. – С. 31–39.
3. Чугунов І. Я. Теоретичні основи системи бюджетного регулювання. – К.: НДФІ, 2005. – С. 208.
4. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України: Закон Верховної Ради України від 23.03.2000 // *Відомості Верховної Ради України*. – 2000. – №25. – Ст. 195.
5. Чугунов І. Я. Планування дохідної частини місцевих бюджетів // *Фінанси України*. – 2001. – №12. – С. 38–47.